ASTURIES
FRIÚZ

Mayu 2026
Númberu 21

La Macrorrexón ATLÁNTICA

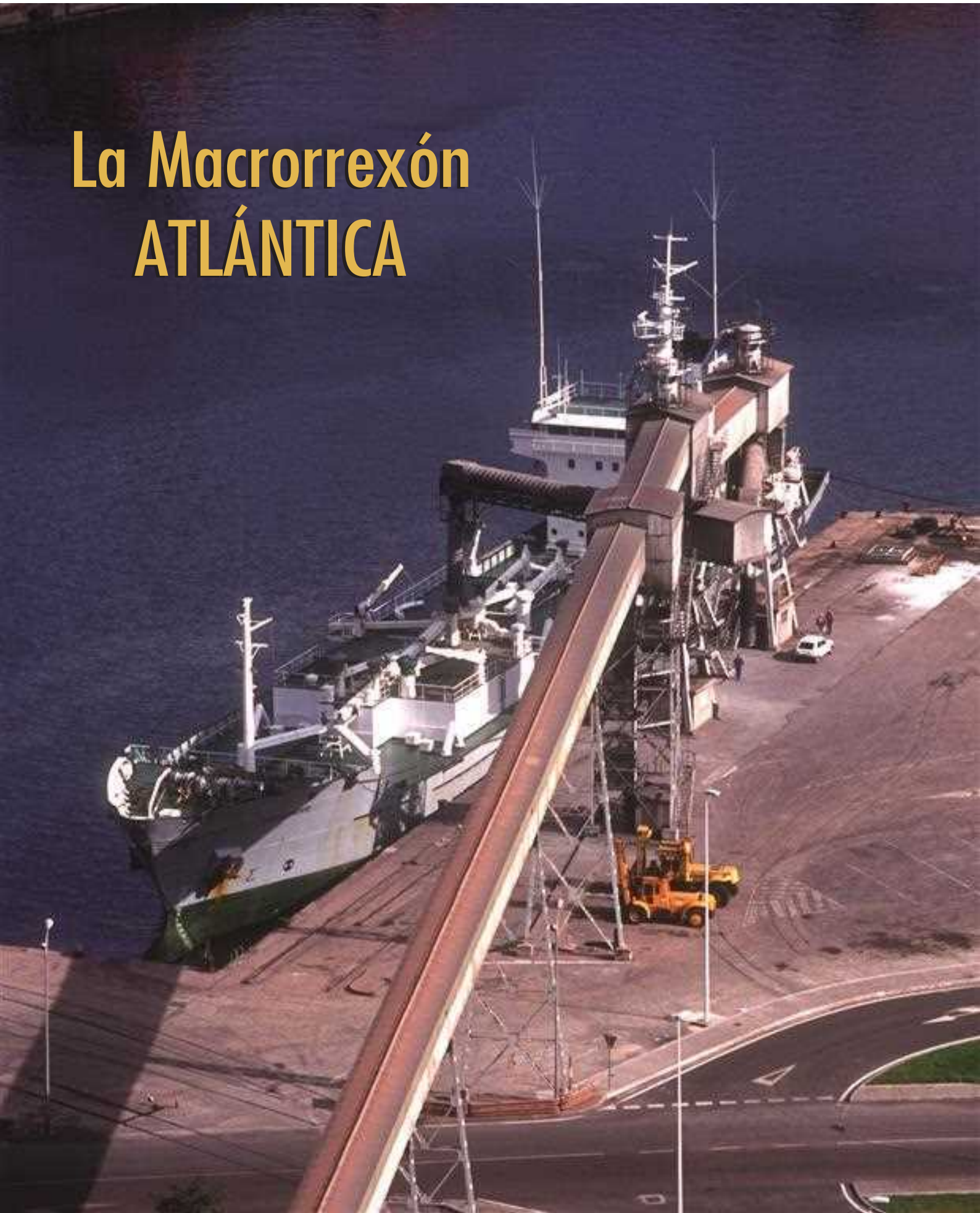

Portada
La Macrorrexón Atlántica 1

Editorial
La Macrorrexón Atlántica (MRA)
/Redaición 2

Asturies: teoría, proyeutu y aición. El «Movimientu 25 de mayu» con Pedro de Silva
/Xuan Pedrayes 3

Cuando la mar xunía Asturies con Bretaña.
/Rogelio Álvarez Hevia «Quini» 5

El IV Congresu d'Asturianía cellebróse en Villaviciosa
/Mino Cifuentes Tuero 9

Un viaxe pel condáu de Kernow/Cornualles
/Senén Rivero Cueto 13

Pallabres nueses: *enfotu*
/Xuan Miyar 16

Impuestos, turismu y territoriu
/Xuan Pedrayes 18

«Tardes de soledá». La verdá ensin trampes
/J. C. N. 19

El corazón de les tiniebles
/Joseph Conrad 20

LA MACRORREXÓN ATLÁNTICA (MRA)

El 18 d'avientu de 2025 el Conseyu Européu encamentó a la Comisión pa qu'enantes de xunu de 2027 ellabore una estratexa Macrorrexonal pal Arcu Atlánticu, dando'l pasu definitivu pa la constitución oficial de la tan naguada y necesaria Macrorrexón Atlántica.

Les macrorrexones surden de la necesidá de dar rempuesta conxunta a problemes comunes de los territorios asociaos. Nesti casu concretu de los qu'encadarmen la fachada atlántica europea, afalando la cooperación y la eficiencia na xestión los recursos, ensin qu'ello lleve a entamar nueves estructures burocrátiques. Sofítase nel principiu los tres «noes»: non nueva financiación, non nueva llexislación, non nueves instituciones.

Pa qu'una macrorrexón dexe de ser un conceutu xeográficu y pase a ser un ente operativu y eficiente necesita d'un Plan d'Aición, una fueya de ruta, un documentu operativu que defina proyeutos prioritarios, oxetivos específicos y xeres a desendolcar con aiciones concretes y cuantificables, pa poder evaluar los avances y, si fuere necesario, reorientar el Plan d'Aición, casu de que nun se tuvieren cumpliendo los oxetivos.

Asturies tien, nesti contestu, una posición privilexada. Asítiase nel epicentru xeográficu del Arcu Atlánticu pero, paradóxicamente, alcuéntrase tamién con importantes torgues d'integración nel mesmu: falta d'infraestructures (estación intermodal de la Zalia, conexón ferrocarril/puertu de Xixón, etc.), escasa conectividá (somos la única Comunidá atlántica ensin conexones marítimes con Europa) y sobre manera, y esti ye'l gran problema, ensin una ***extratexa político económica definida.*** Nestes circunstancies la participación nun *lobby* européu debe reforzar, ensin dulda, la influencia d'Asturies nos órganos de decisión comunitarios y españoles y puede suponer l'emburrión definitivu que necesitamos pa poder acabar delles infraestructures vitales pal desarrollu económicu, como la conexón ferrocarril/puertu del Musel, la estación intermodal, la estación de ferrocarril de Xixón, la llinia marítima con Europa, etc, si ye que somos quien a conseguir que s'incluyan dientru'l Plan d'Aición del que, necesariamente, tien que dotase la estratexa de la Macrorrexón del Arcu Atlánticu.

Al empar, Asturies tien tamién un problema de competitividá que va poniéndose de manifiestu en tolos informes ellaboraos n'España, tantu l'Informe de la Competitividá Rexonal 2025, que fae'l Conseyu Xeneral d'Economistes, nel qu'Asturies alcuéntrase dientru'l grupu de comunidaes autónomes con una competitividá media/baxa, como l'Índiz Autonómicu de Competitividá Fiscal 2025, qu'igüen la Fundación pal Avance de la Llibertá y la Tax Fundation, onde Asturies ocupa'l penúltimu llugar ente les comunidaes autónomes, solo per enriba Cataluña. Ello amuesa nidiamente esa realidá que, per otru llau, nun ye ayena a los déficits d'infraestructures y de visión político estratéxica.

Nesti contestu, y daes les debilidaes que llimiten el nuesu crecimientu económicu, enfotase na Macrorrexón del Arcu Atlánticu tien que ser una oportunidá pa superar dalgunos de los mayores pilancos que condicionen el progresu económicu d'Asturies. El procesu de constitución de la Macrorrexón ta siendo llideráu dende los sos inicios pola Comunidá Autónoma Vasca, que considera esta institución como «un proyeutu de País». Asturies, como suel pasar, simplemente «va», esperando que de la propia inercia del movimientu pueda quedar daqué pa nós. La galbana nun resuelve los problemes, hai qu'arremangase.

F + R + I + Ú + Z

Cordinador: Rogelio Álvarez «Quini» & Xuan Pedrayes
Conseyu redaición: Miguel Glez. Pereda, Xosé Antonio Castro, Salvador Barro, Marga Solares, Macario Victorero, Rosa Fernández, Senén Rivero, Lluis Portal.

La Compaña del Ronchel
elronchel@gmail.com

Compaña del Ronchel

ASTURIES: TEORÍA, PROYEUTU Y AICIÓN

El «Movimientu 25 de mayu» con Pedro de Silva, un padre de la patria

Xuan PEDRAYES OBAYA

El pasáu 23 d'abril, na Carbayera de Granda en Xixón, el «Movimientu 25 de mayu» entamó un alderique col ex cabezaleru Pedro de Silva (Xixón 1945) al rodiu'l tema «Asturies nel horizonte d'un Estáu federal». Francisco Llera Ramo, presidente del Movimientu, el filólogu David Guardado y el periodista César Iglesias, que fuere'l *partenaire* de les sos memories dialogaes, asoleyaes por TREA hai bien pocu: *Lo que queda a la espalda.* Los cuatro compartieron la mesa l'alderique. César Iglesias ficiere de moderador.

MOVIMIENTU 25 DE MAYU

Dende la izquierda, Pedro de Silva, David Guardado, César Iglesias y Francisco Llera Ramo.

Paco Llera. El presidente del M25m abrió l'actu recordando'l fin últimu del Movimientu: rearmar conceptualmente lo asturiano. Propunxo superar dos coses: la cultura de la renuncia y el conformismu probe de la «Diputacionona». Pa elli, lo primero ye enganchar a les nueves xeneraciones con una idea de país.

César Iglesias. El «filu virtuosu» del XVIII y XIX llegó hasta agora. Pero arrequexárenmos. Floridablanca y aquello de los infectos «vientos del norte» ye un exemplu. Dexamos que nos robasen la nuesa identidá el nacionalismu español, l'Estáu lliberal y l'obrerismu. Quédamos la Illustración del XVIII, dixo, y citó la frase de Pedro de Silva: «Hai quien se siente asturianu, pero nun se sabe asturianu».

El *corpus* asturianista de Pedro de Silva, poderosu y propiu, ta recoyíu nel llibru *Asturies. Testos pal'Autonomía*, KRK 2024.

Un nuevu contratu asturianu p'Asturies nel horizonte d'un Estáu federal; Caliao, nación total y autónoma dientro d'esa nación de naciones que ye Casu, que ye Asturies, que ye España y Europa. Yá acusbiamos en Xovellanos el principiu de subsidariedá nel so *Informe al rodiu de la llei agraria*; la rellación del Estáu y el país: el federalismu ye'l camín menos pindiu p'algamar la felicidá de les persones. Álvaro Flórez Estrada, nel so *Cursu d'Economía Política* presentáu en 1809, pa la construcción de la nación española plantegó yá el congresu de la provincia. Esti «filu virtuosu» atopámoslu tamién en Pedro de Silva, falando de les coses materiales y na *Pax Asturiana* algamada na so presidencia.

David Guardado. Plantegó les dos idees estremaes d'España nel sieglu XIX: una qu'entiende que la diversidá ye lo natural, y otra que lo normal ye la unidá, tamién política, anulando les fuercies centrípetes que van escontra d'ello.

N'Asturies la ideoloxía de la renuncia naz nel sieglu XIX. Asturies pierde'l so nome y la Xunta Xeneral, la so institución política. Les dos versiones cuayen na Restauración. Balbín d'Unquera diz qu'Asturies tien que sacrificase pola unidá d'España. Llega'l sieglu XX col universalismu asturianu (Pérez d'Ayala, Ortega y Gasset…) y dello cuaya más llueu nel pensamientu de xente como Juan Cueto Alas. El discursu de la renuncia tien que valinos pa superar el llamentu asturianista.

Pedro de Silva. Falatible, escomencipió sele y afalagando. Sabía la parroquia que tenía enfrente; cuarenta nacionaliegos curtíos en milenta derrotes y dalgún ésitu.

Tenemos que deprender de los errores —dixo—. Pidiere, con procuru, perdón por nun haber deprendío como debiera l'idioma en 1983, en llegando a la presidencia.

¿Hai caldera? ¿Hai palanca de fuercia? En 1983 la palanca de fuercia yera l'obrerismu. Yá nun lu tenemos güei. Esgarayó. Agora ye un

MOVIMIENTU 25 DE MAYU

Un aspeutu de la sala y el públicu que participó na convocatoria del «Movimientu 25 de mayu».

momentu totalmente distintu. Tenemos que construyir daqué. Pero la llingua, nun me paez que seya la palanca de fuercia. Toi plenamente dalcuerdu que hai que tener la Oficialidá: ensin duldes. La Naturaleza y la Historia, l'orgullu d'ello, ¡ye la nuesa palanca de fuercia!

El federalismu ye un esquema de poderes. Va más allá del Estáu. Nun hai recetes pal futuru. Y nun toi na edá pa dales.

Tenéis qu'anovar el discursu, amestó rescampláu. Nun oyí un res pidir el que s'estudiare de verdá n'Asturies la nuesa historia, o definir a la Naturaleza asturiana como un finxu primeru de la nuesa identidá. El salmón ta nel pasamentu. La Naturaleza y la Historia son prioridaes absolutes. Incluso más importantes que la llingua pa encadarmar la identidá. Naturaleza como l'asturiana nun la tien naide, pero hai que ponela en valor. Creo nos derechos de la Naturaleza a esistir; incluso penriba l'Home.

Amás, soi covadonguista. Cuadonga ye un santuariu d'Asturies al pie del *Mons Vindius*. Peñasanta. A esa montaña tán orientaos hasta los túmulos. Los asturianos fiximos ellí un llugar de devoción. La moneduca pa pidir daqué… esa dialéutica ente'l llugar paganu, que ye Cuadonga, y la santificación cristiana; lo mesmo que nel dolmen de Santa Cruz, en Cangues d'Onís. El sustratu paganu d'Asturies tien una fuercia descomanada qu'hai que poner en valor. Pedro Pidal fizo'l Parque Nacional de Cuadonga con un idearíu totalmente paganu. La so tumba ta a la vera de Peñasanta. Asturies, lo mesmo que Cuadonga, ye un santuariu de la Naturaleza.

El reinu d'Asturies, anque la so dinastía fuere secuestrada pola monarquía navarra, prolongóse en Lleón. Esi ye'l nuesu llegáu. Nun hai país nel mundiu que se permita ignorar la so propia historia.

Cultura cristiana. Ye un erru de la Ilesia católica haber refugao del fondu paganu que ta detrás de les sos realidaes.

¿Cómo se puede ser asturianu y nun ser covadonguista?

César Iglesias. La batalla Cuadonga ta perdía. Franco, l'arzobispu…

David Guardado. El mitu hai que rellanzalu al futuru. Hai que relleer Cuadonga. El so muséu nun puede ser el centru d'un españolismu ranciu. Tenemos que dar la batalla polo nueso. Hai que trabayalo de manera tresversal. Puxemos por ello.

Pedro de Silva. Cuadonga y el 34 tienen que caber nun discursu d'anguaño. Escribí una biografía de Largo Caballero, qu'entamare tou aquello. En 1934, los revolucionarios fixeren delles barbaridaes; pero la represión, xabaz, nun foi proporcionada. Nun hai dulda: los mineros fixeron la revolución pa ganar la historia asaltándola, empobinaos por unos motivos que, quiciabes, fueren enquivocaos. La ecuación heroica: igualar coses que son desiguales. La revolución pudo ser un error. Nun se fala del cuayu heroicu d'esi momentu. Hubo muncha heroicidá, como la de Belarmino Tomás, cuando acompañáu d'otra persona garró un coche y entró n'Uviéu pa negociar unes condiciones de rendición afayaíces. El 34 ta tarraquináu de momentos como esi.

En 1986, la cellebración del sestu centenariu del Principáu d'Asturies, que fuere un fracasu de públicu enorme, nel discursu delantre'l príncipe falé de Roma, Pelayo, la Illustración, el 25 de mayu, la revolución d'ochobre, el 37, la Güelgona… Hai qu'aperiar el rellatu con tolos finxos, ensin dexar nengún atrás.

Inaciu Iglesias. Yo tamién soi covadonguista. Y toi d'alcuerdu n'afondiar nel conocimientu de la nuesa historia y la nuesa naturaleza. Cofiño dixere l'otru día que nun podemos perder el tiempu cola

identidá: hai coses más importantes pa elli. Entruga: ¿cómo frañar la muria silenciu que tien la xente con poder agora?

Pedro de Silva. Cofiño tien un pensamientu clásicu socialdemócrata. Camiento que la identidá nun ye un discursu: ye una razón de ser; en caún de nós y en cada pueblu. Cuanto más fuertes seyan los vientos que lo barren tou (como la IA) más fuerte ye la identidá. Cola pantallina delantre tamos perdiendo una xeneración entera, la de los nativos dixitales.

David Guardado. Lo mesmo que'l *new working* espabila les rellaciones personales, l'enquillotrar no personal y político, el cayer bien, ye una xera pocu trabayada pol asturianismu.

Pedro de Silva. Somos atlánticos. El mundiu celta, perdona Lisardo, naide sabe lo que ye. Pero ta claro qu'hai equí dos elementos identitarios nidios: somos un pocu peleones y, tamién, coñones. Quiciabes fuéremos, hai tiempu, demasiao amigos de la quimera, pero pocu irónicos. La ironía nun nos enflaquez; damos veriya. Sólo'l poderosu puede ser irónicu. Ye una seña d'identidá na que tenemos qu'afondiar.

Xosé Suárez Arias-Cachero «Felechosa». ¿Qué te paez el momentu soberanu de 1937, y tamién el del 25 de mayu?

MOVIMIENTU 25 DE MAYU

Pedro de Silva, Presidente del Principáu d'Asturies ente 1983 y 1991.

Pedro de Silva. Son emocionantes. Nel 37, pienso na defensa republicana d'Asturies, del nuesu territoriu, pela cordalera, los puertos y el Cuera nel Oriente, les coraes los milicianos... Escontra: la brigada requeté, bien aperiada y abellugada pola Lexón Cóndor y la so teunoloxía…

Xicu Díaz. Notamos una falta de discursu sobre Asturies, na universidá y na opinión pública. El fin últimu del M25m ye entamar un pensamientu, con oxetivos y estratexes: l'autogobiernu, competencies, meyorar la sociedá y el capital humanu… que tou ello mos faiga más fuertes, encadarmar el futuru'l país.

ÁSTUR PAREDES

«La Naturaleza y la Historia d'Asturies han ser finxos pa construyir la identidá del país».

Pedro de Silva. Ta tou peramenorgao. El movimiento ecoloxista ta feble. La universidá ye más antiasturiana qu'asturiana. Ochenta y venti por cientu. Gárreslo per onde lo garres. Departamentu por departamentu. Ye una vergoña que nun hai una sola tesis sobre l'estatutu asturianu ¡Nin una! Y pasaren 40 años. Nengún caderalgu de derechu políticu o constitucional atopó entovía un alumnu pa facer una. El so desinterés pola nuesa llingua… ¡una vergoña!

El discursu oficial sobre la transición ye una mierda. Lo de la «masa» y la «bala». Pero les costures del franquismu fízoles saltar el movimiento obreru, y eso nun lo diz el discursu oficial. Los historiadores académicos tienen muncha culpa d'ello.

Monchu'l cura. Cuadonga ye mitu, naturaleza, lleenda, negociu y santuariu marianu. El muséu ye un monumentu d'homenax a la burguesía y a la monarquía. La culpa ye de los seglares, que nun lleéis el Conciliu Vaticanu II: diz que los seglares tienen qu'entrar na Ilesia. El santuariu nun ye propiedá de la Ilesia, ¡ye propiedá del pueblu asturianu!

Pedro de Silva. La llei del 87 sobre Cuadonga demientres yo tuvi cumplióse. La historia ye mui peligrosa. Siempre tien munchos tiempos, hai qu'adautase. Un conseyu: incorporar el lleonesismu al asturianismu. Güei tienen munchu puxu. Juan Pedro Aparicio ye'l so patriarca. El goticismu residual del reinu de Lleón ye falsu, deriva de les cróniques engañoses. Hai un camín que percorrer. El cordal nun puede ser una barrera p'amestar esa parte d'Asturies.

Asina finó l'alderique, con un llamamiento cismontanu acoyíu con daqué rocea pol respetable. En plena forma, la esplicativa de Pedro de Silva ye frebosa, ensin un gramu tocín, como elli. Druida y políticu, respetáu por toos, quien fuere'l cabezaleru'l país ente 1983-1991 demostró, otra vegada, que ye un de los padres de la patria.

¡¡¡IXUXÚ!!! ■

Cuando la Mar Xuntaba Asturies con Bretaña

Memoria d'una llinia marítima que ye preciso recuperar

Entrevista a Lisardo Lombardía

Rogelio ÁLVAREZ HEVIA «QUINI»

Lisardo Lombardía, médicu, empresariu, antiguu direutor del Club de Prensa de *La Nueva España*, cofundador del coleutivu d'estudios etnográficos BELENOS y direutor xeneral del Festival Intercélticu de Lorient ente 2007 y 2021, ye ensin dulda nenguna l'asturianu que meyor conoz Bretaña, país al que s'alcuentra fondamente venceyáu.

Bretaña ye pa Lisardo, como elli mesmu diz, la so «cara B», que la so «cara A» ye Asturies. Foi tamién l'usuariu individual que fixo'l mayor númberu de viaxes ente Bretaña y Asturies, usando la llinia marítima, la «autopista la mar», que xunió los puertos de Montoir/St Nazaire-Nantes y El Musel-Xixón ente 2004 y 2014.

Rogelio Álvarez. N'avientu de 2025 el Conseyu Européu aprobó la creación de la Macrorrexón del Arcu Atlánticu (MRA) y pidió a la Comisión la so constitución definitiva enantes de xunu de 2027. Un de los proyeutos que puede recibir un emburrión grande cola creación de la Macrorrexón ye la conexón marítima ente Xixón y Bretaña o col sur d'Inglaterra. Tú fuisti usuariu de l'antigua llinia Xixón-St. Nazaire ¿cómo foi la to esperiencia?.

Lisardo Lombardía. Nesa dómina yo vivía en Bretaña. Cuando m'entero de que la llinia diba a ponese en marcha, púnxeme en contautu cola compañía, que nun yera una compañía que tuviere especializada en tráficu marítimu, sinón en xestión de contenedores, d'ehí vieno'l problema llueu. La empresa nomábase «LD Lines», de la famosa familia Dreyfus, y yeren de Normandía. La condición de la UE yera que se centrara nel gran transporte, nos camiones, col fin de desconxestionar les autopistes, facilitar el tráficu de turismos y reducir la contaminación. Polo tanto prohibíase nel pliegu de condiciones faer campañes de promoción turística. L'alcuerdu que, como direutor del Festival de Lorient, apauté con «LD Lines» tenía l'oxetivu de que les delegaciones d'Asturies y Galicia que participaben nel festival de Lorient pudiesen utilizar el barcu con unos precios, digamos, reducíos. Pa la mio sorpresa la recepción foi tan bona qu'el primer añu salió gratis. Fuere l'únicu añu que se pudo faer asina, de manera tala que tantu la delegación asturiana como la gallega, les dos salieron de Xixón colos sos autobuses ensin pagar. Amás, nel paquete diba añadío pa min que pudiera disfrutar 12 viaxes al añu, unu por mes, a preciu reducíu, que foi tan reducíu que dalguna vegada hasta me lu regalaren.

Al principiu había espaciu disponible, pero llueu, polos compromisos que se foron creando, y el

ARCHIVU FRIÚZ

Estratexa loxística de la llinia marítima nel marcu européu.

ARCHIVU LISARDO LOMBARDÍA

Lisardo Lombardía nel míticu faru d'Ar-Men, nel Penn-ar-Bed (el Cabu'l Mundiu), Finistère, Bretaña.

«boca-oreya», allegó un momentu en que yá nun había posibilidaes de meter una brañada de trescientes persones nos barcos. Fici en total unos 20 viaxes con esa compañía. Tenía unes cabines perbién dotaes y pudi comprobar qu'el nivel d'ocupación yera peraltu.

Nos barcos llevaben trabayaores de tres nacionalidaes distintes: los oficiales y el capitán yeren franceses; los operarios taben rellacionaos cola compañía escandinava P.O., asina que yeren escandinavos, y los cocineros, portugueses; colo que la comida yera de muncha calidá. Normalmente salía de Lorient de tardi, a les 6:30, y nuna hora y media taba en St Nazaire, entraba nel barcu a les 8:30/9:00; cenaba y llueu tenía posibilidá de descansar un poquiñin, porque nel barcu había televisiones en tres idiomes y, como te comenté enantes, les cabines pa dormir yeren mui afayaíces. El viaxe facíalu de nueche; aforrabes los 1.150 km en coche, dormíes, llevantábeste, desayunabes y yá veíes la costa de Xixón enfrente; oseya, salíes de Bretaña sobre les 9 o 9:30 h y a media mañana tabes en casa. Llegó un momentu nel que yá yera conocíu pola tripulación, ¿hola Lisardo otra vez de viaxe?, polo tanto yo lo único que puedo dicir ye que la llinia prestaba un serviciu estraordinariau y pa min, que taba ellí espatriau, yera una auténtica bendición. Facía selmana inglesa, como había tres salides selmanales embarcaba'l xueves pela tardi en St Nazaire y tornaba'l domingo. Facía'l viaxe de nueche y al otru día pela mañana, descansáu, diba direutamente a trabayar.

Rogelio Álvarez. L'anterior conexón ente Xixón y ST Nazaire tenía, como comentes, tres salides selmanales dende cada puertu y tardaba unes 14 hores en facer la travesía completa. ¿Crees que son condiciones competitives frente a otres modalidaes de tresporte, permiten aforros de costes a los profesionales o sedría necesario ameyorar el serviciu?.

Lisardo Lombardía. Esa llinia yera estratéxica, taba bien pensada y funcionó mui bien, porque hai una cosa perimportante: cuando s'inauguró la «autopista la mar» los puertos d'orixe y destín, nos dos sentíos, taben abondo bien diseñaos. La ruta marítima yera curtia porque Vigo, por muncho que se diga, ta a veintitantes hores de St Nazaire y pa enriba hai que pasar el cabu Finisterre, que nun ye mocu pavu; mientres qu'el golfu de Vizcaya o de Gascuña, pa dicilo más históricamente, ye la llinia mas direuta y, amás ye más curtia, porque yeren 14 hores mínimu y 16 másimu col tipu barcu qu'utilizaben nesi momentu ¿puede haber barcos más rápidos? probablemente agora sí; pero en cualisquier casu'l trayeutu puede faese ente 12 y 14 hores.

Aquella llinia diseñóse con dos oxetivos; el principal yera sacar los grandes camiones de la carretera, y eso tenía dos condiciones: l'accesu a un puertu per autopista y, per otru llau, que'l barcu tenía que tar especializáu en tresporte de camiones, ye dicir, nada de contenedores y, perimportante, nada de turismu.

ARCHIVU FRIÚZ

El puertu de Montoir/St Nazaire-Nantes, l'otru llau de «l'autopista la mar».

El nivel d'ocupación yera mui altu. Cuando pesllaron reconocieron que tuvieren una ocupación del 70%. Entós, ¿si una llínea marítima que tien un 70% d'ocupación nun ye rentable, qué llinia ye rentable? Pal sector de tresporte de mercancíes per carretera l'autopista la mar yera una opción mui rentable, nun solo pol tiempu de viaxe y de conducción qu'aforraben, sinón tamién porque'l descansu obligáu del camioneru ganábenlu na travesía; por eso había tantu camión, munchos veníen del Báltico y los países Nórdicos. Conocí dellos conductores de Noruega y Estonia. Los camiones llegaben al Musel, poníense a rodar y n'ocho hores taben en Lisboa o en Sevilla, por eso la llinia fuere mui popular entre los camioneros, cada vez había más. Un mercáu importante pa la llinia yera'l de Valladolid de la Renault y, amás cada vegada había mas turismu, pero del «boca-oreya», sacante pequeñes coses publicitaries indirectes nel interior del barcu sobre'l Festival, etc. En definitiva, la llinia sintióse como útil, hasta'l puntu que yo conocí bretones que fixeron tantos viaxes como yo, incluso hubo xente que se plantegó venir a esquiar a Payares, pa nun tener que dir a los Pirineos o a los Alpes.

Llegó un momentu nel que la Brittany Ferries entamó alarmase porque, claro, la «LD Lines» tenía otru interés estratéxicu. Ellos abrieren una llinia pa facilitar la recuperación de parte'l tresporte británicu que polo xeneral salía de Plymouth con Brittany y llegaba a Santander; pero abrieron amás una nueva llinia —yo creo yera de Portsmouth hacia El Havre— de mou que'l que garraba'l barcu d'Inglaterra al continente, llueu tenía un descuentu importante si coyía'l de St Nazaire/Musel. La Brittany entamó a ver que eso facía-y munchu dañu y que cometiere un erru grave. Brittany Ferries si nun se presentó a la ufierta de la «Autopista la Mar» foi porque ellos yá escoyeren nel so día Santander, con bon criteriu claro, porque ye la parte más baxa de la cordalera, quitando la salida dende Bilbao, y claro, nunca pensaron que naide se diba a embarcar nuna aventura al traviés de puertos muncho más altos y más dificultosos como yera'l casu d'Asturies.

Pa finar, la llinia foi mui positiva nun solo pal tresporte de camiones sinón tamién pal turismu; cada vegada había más turistes que viaxaben, xente que diba con motos, xente que diba a pie y, nun te lo pierdas, la compañía tenía una furgoneta que recoyía na terminal a la xente que diba a pie y llueu metialos dientru'l barcu. Conozo cantidá d'amigos míos bretones que sintieron la pérdida de la llinia tantu como yo.

Rogelio Álvarez. ¿Cuáles foron entós, na to opinión, les causes que llevaron a pesllar definitivamente la llinia?

Lisardo Lombardía. Hai delles razones que fixeron que la llinia fracasara. Por exemplu, al entamu en St Nazaire la llinia nun taba bien señalizada, yera pa conocedores. Un día, llegué de nueche un poco tardi y casi me pierdo. Menos mal qu'atopé a un camioneru francés que me lo indicó y al llegar a Montoir lo que topé yera una garita —nun había otra cosa—. Yera una garita nuna especie de bungalow. N'Asturies, al contrario, tenía una estacionina con cafetería y sala d'espera. Yera una mini estación maritíma afayaíza. Pero al pocu tiempu pesllároнla y lo que quedó foi una garita como les de peaxe d'autopista, y yera porque los del puertu de Xixon cobrábenyos una fortuna polos servicios queyos daben en tierra; y una fortuna tamién polos aranceles del tráficu portuariu, esa foi una de les razones que «LD Lines» me comentó. Ensin embargu n'El Musel dicíen que non. Yo creo qu'equí les coses siempre se fixeron cola boca pequeña, porque l'oxetivu d'El Musel yera'l carbón. Ye dicir, lo macro, los graneles, pero nunca creyeron de verdá nel traficu marítimu y sobre too nunca se creyó nel potencial turísticu d'Asturies como puerta d'entrada.

Cuando «LD Lines» peslló quexábense fundamentalmente de los pagos que teníen que facer en Xixón. Nun sé cómo sedríen los precios de St Nazaire, nun tengo los datos. El fechu ye que n'Asturies el serviciu dexaba munchu que desear, según ellos. Per otru llau la UE nun caltuvo les subvenciones iniciales; el programa de subvenciones yera decreciente: al entamu yera alta y a midida que la empresa diba consolidándose les ayudes diben amenorgando, cosa que me paez razonable, pero «LD Lines» quería que se mantuviesen. Taba tamién el fechu de que la Comisión yera bastante intransixente en cuantu a la publicidá turística, porque ellos priorizaben a tou trance el sacar alantre'l «plan verde», el denostáu plan verde, oseya sacar los vehículos pesaos de la carretera. Tou esti conxuntu de circunstancies foi lo que fizo que la llinia terminara pesllando.

Hai, amás, otra razón nun menos importante que les anteriores,

ARCHIVU FRIÚZ

El «Norman Asturias», un de los *ferries* que facía la llinia, con 186 m d'eslora y capacidá pa 518 pasaxeros y 120 camiones.

que ye que «LD Lines» peslló porque entamó a ver que nun yera la so prioridá como negociu, porque «LD Lines» yá nun ye una empresa de containers. Nun sé a que se dedica agora, nin siquiera si esiste yá como sociedá mercantil. Pero pa ellos, el mundiu'l tresporte marítimu, seya con contenedores o con camiones, yá nun ye'l so mercáu, al menos que yo sepa.

Rogelio Álvarez. Nesti momentu, tantu nel puertu d'El Musel como nel de Montoir/St Nazaire tán faciendo estudios de viabilidá pa tratar de recuperar lo que nel so día foi esa nomada «Autopista la Mar», de la que fales y que xunió estos puertos durante cuatro años, ¿paezte que realmente Bretaña puede tener interés en restablecer esta conexón?.

Lisardo Lombardía. L'interés taba ehí porque, de fechu, cuando la llinia taba en funcionamientu fíxose más d'una xornada. En dalguna de calter históricu tuvi yo, y tamién comercial, pa tratar de l'apertura per mar hacia la península Ibérica. Yo creo que sí porque hai una cuestión que nun sé si se resolverá de dalguna manera alternativa. Cuando'l Brexit, el gobiernu rexonal bretón fuere muncho más consciente de la importancia de les relaciones col sur, al mesmu nivel que la histórica conexón qu'ellos teníen col norte; incluso a nivel institucional el Gobiernu Rexonal Bretón —que dicho seya de pasu tien un presupuestu ínfimu en comparanza col asturianu y sin embargu tien una parte accionarial importante en Brittany Ferries— falaron comigo pa pidime opinión sobre cómo veia la rellación institucional col gobiernu d'equí. Comenté-yos que yo veíala como totalmente abierta si se tocaben los conseyeros y les persones fundamentales. Pero, a nivel institucional, había interés cuando yo dexé'l festival en 2021.

Ente la xente tamién se popularizó la llinia, y llueu hai un conceutu que los bretones tienen mui integráu dende que esiste'l «Centru d'Estudios pa los intereses de Bretaña», que foi'l gran movilizador del movimientu económicu bretón de los años 50, lo qu'ellos llamen el «el desenclavamientu», oseya Bretaña como territoriu «enclaváu» por falta de comunicaciones. Como nel nuesu casu, anque nós dalgo meyor meyor gracies a les últimes actuaciones, que tanto nos vagaron pero que se fixeron como'l tren, etc. Pero la mar ye una exa que, al contrario de lo que dalgunos insisten en negar, ye una exa mayor de comunicación y siempre lo fuere p'Asturies. Por eso cuando falamos de Macrorrexón el Gobiernu d'Asturies tien que ser proactivu, aparte de sacase foto, el «tar» na Macrorrexón tien que ser, como ya dixi, proactivu. Mira, cuando'l conceyu qu'hubo en Lorient pa analizar les conexones, amás ente los países celtes ye conocíu l'interés por dar un saltu más nes rellaciones culturales que tán bien afitaes, equí mandóse a un políticu o a un funcionariu de tercer nivel, pero quien fuere al conceyu de Lorient foi'l ministru del ramu d'Irlanda, y lo mesmu pasó con Gales y Escocia. Ye dicir, hai que creyer ónde tas, pero pa eso hai que creyer nel país. Tenemos un problema cuando'l presidente de la Xunta Xeneral del Principáu diz que falamos demasiao d'identidá; entós ¿ónde vamos? ■

El Cuartu Congresu Mundial d'Asturianía Cellebróse en Villaviciosa

El «ser asturianu» y «l'asturianía»

Mino CIFUENTES TUERO

ARCHIVU FRIÚZ

Adrián Barbón, Presidente'l Principáu, nel entamu'l Congresu.

Ensin identidá nun somos naide.
Pedro de Silva

Los díes 7, 8 y 9 del pasáu mes de payares, de vienres a domingu, cellebróse nel Teatru Riera de Villaviciosa'l «IV Congresu Mundial d'Asturianía». El so lema foi: «Asturies: lo que mos xunta». Facía venti años que nun s'entamare ún. En tres díes, delegaos de 40 Centros Asturianos aconceyáronse pa falar de la continuidá d'estes instituciones asturianes, nel so presente ensin xuventú, onde la nueva emigración tien un perfil social y unes necesidaes bien estremaes de les de la xente que los igüó hai más de cien años. Lila Magdalena, presidenta del Centru Asturianu de Santa Fe (Arxentina), díxolo bien claro: fai falta «un cambéu de paradigma, porque nosotros n'Arxentina nun tenemos más nativos asturianos».

La Federación Internacional de Centros Asturianos (FICA), el Conseyu de Comunidaes Asturianes y la Direición Xeneral d'Emigración y Polítiques de Retornu del Principáu, cola so direutora xeneral Olaya Gómez Romano, entamaren el Congresu.

El cabezaleru, Adrián Barbón, presidió l'alcuentru. Nel so discursu inaugural refirióse a la evolución d'Asturies «de puertu de partida a espaciu d'abellugu». Dixo tar dispuestu a «escuchar» a la representación de la diáspora y anunció que dempués de diecinueve años ensin cellebrar esti congresu habrá otru en 2026, con más inversión y más xente pa «retomar esti alderique» ente toles Asturies del mundiu. «La delegación que financia'l Principáu pasará de ser de dos persones por centru, como lo fuere nesta edición, a tres», prometió.

Nos entamos, l'alcalde de Villaviciosa, empapiellóse alcordándose del so güelu, que colara con trece añinos pa l'Arxentina. Lo emocional percorrió tol Congresu.

Na sesión inaugural, el sociólogu cubanu Alejandro Portes, «Premiu Príncipe d'Asturies de Ciencies Sociales, 2019», faló de les migraciones a lo llargo la historia. Quien fixare los conceutos de «integración segmentada» y de «enclave étnicu», destacó que «el balance de les migraciones llaborales a partir del sieglu XIX, en xeneral, beneficiaron tantu a los llugares d'orixe como a los de receición».

Agora hai uno 50 Centros Asturianos activos per tol mundiu. Y en situaciones perdistintes. Na mayoría, el númberu de socios amenorga. Fai falta un relevu xeneracional. César Díaz, de Soto Rei, presidente del Centru Asturianu de Tarragona, inxenieru de mines, ye un exemplu de la favoratible anovación de dellos Centros Asturianos. Dende l'andanciu, esti centru espoxigó enforma. Y caltener una identidá fonda ye un de los sos oxetivos.

De la identidá falóse na mesa redonda «Asturies en rede. Identidá y creación de conteníu». Nella, la norteamericana Coral Hadar, de la plataforma «Explora Asturias»; Carmen Ordiz, de «G de gastronomía» y Elena y Marina de «Asturxules», falaron de los problemes de la empanada mental y el conocimientu superficial de lo nueso. Los estereotipos exteriores y la desinformación aféutennos a nosotros mesmos, encadarmando una realidá inesistente. ¡Somos más que sidre, cachopo y fartures!; pa los foriatos y pa nós mesmos. Na identidá verdadera la llingua tien que tener el so sitiu.

La economía tevo presencia. «Los venceyos comerciales col esterior: empresarios asturianos qu'amesten mundios» foi'l títulu d'un conceyu abiertu, onde participaren José Tomás Álvarez Aja, del Grupo Nature; Javier Targhetta, presidente d'A-

tlantic Cooper; y Alberto González, secretariu xeneral de la FADE.
L'últimu día, nuna estrompética ponencia entitulada «Asturianos somos toos», Edu Galán y Maruja Torres falaron de la Movida madrilana y d'histories que vinieren pocu a cuentu. Llueu, los maliayos hermanos Hevia punxeren el teatru en pie, cola so música y la so presencia nel escenariu.
Pa finar, nel actu institucional de clausura, la vicepresidenta Jimena Llamedo —falando sólo en castellán— prometió una Escuela d'Asturianía *on line*, y convocó un nuevu Congresu pa esti añu 2026.
Darréu, prestaríame repasar equí dalgunos concetutos manexaos nel congresu que pueden tener más vueltes de lo que paez.

El ser asturianu. Alministrativamente, qué ye ser asturianu. L'Estatutu d'Autonomía defínelo nel so artículo 7.

Un. *A los efeutos del presente Estatutu gocien de la condición política d'asturianos los ciudadanos españoles que, dalcuerdu coles lleis xenerales del Estáu, tengan vecindá alministrativa en cualesquier de los Conceyos d'Asturies.*

Dos. *Como asturianos, gocien de los derechos políticos definíos nesti Estatutu los ciudadanos españoles asitiaos nel extranxeru que tuvieren la última vecindá alministrativa n'Asturies y acrediten esta condición nel Consuláu d'España que-yos correspuenda. Gozarán también d'estos derechos, si asina lo pidieren, los sos descendientes inscritos como españoles na forma que determine la llei del Estáu.*

L'Asturianía. El conceutu d'asturianía ta recoyíu nel artículu 8 del Estatutu d'Autonomía. Anguañu ta desendolcáu nuna «Llei 2/2018, de 23 de marzu, de los asturianos nel esterior y del reconocimientu de l'asturianía», qu'encadarma'l marcu xurídicu que garantiza a los asturianos nel esterior los sos derechos y fixa'l marcu d'actuación pa los asturianos retornaos. Igua, tamién, el determín xurídicu del «reconocimientu d'asturianía» y afala la participación d'entidaes que sofiten la emigración.

ARCHIVU FRIÚZ

Un momentu de la clausura'l IV Congresu Mundial d'Asturianía nel teatru Riera de Villaviciosa.

L'Asturianía defínese como'l derechu a collaborar y compartir la vida social y cultural d'Asturies dende fuera del territoriu históricu. Les sociedaes que llogren esi reconocimientu tienen dellos derechos y obligaciones.

L'Asturies d'Alló y la emigración inversa. L'asimetría ente la inmigración foriata y la diáspora llariega d'anguañu esmuelen fondamente a la sociedá asturiana. Vivimos una etnoxénesis espitolada: la «madrilana sudamericanitas». Nesti marabayu asítiase tamién la inmigración inversa.
La «Llei de Ñetos» ye'l nome popular de la Disposición Adicional 8ª de la Llei de Memoria Democrática española. Con ella, los fíos y ñetos d'asturianos pudieron garrar la nacionalidá española ensin necesidá de vivir n'España. En tol Estáu, más d'un millón d'arxentinos pidieren la nacionalidá española. Asina, a 1 de xineru de 2026, según el Padrón d'Españoles Residentes n'Estranxeru, hai 155.869 asturianos viviendo fuera d'Asturies. Son «l'Asturies d'Alló».
Según la Oficina de Retornu, 1.500 persones tornaren a Asturies l'últimu añu. Por dellos motivos, munchos a la gueta «l'estáu del bienestar», buscando l'abellugu de los servicios públicos que nun tienen y que equí-yos damos darréu y gratis.

La Escuela d'Asturianía. Ye un programa de formación pa los asturianos d'Alló. Afalar la conocencia de lo nueso a la xuventú asturiana d'Alló al traviés de la música tradicional, formándolos 15 díes n'Asturies. Manuel de Barros Canuria, presidente del Centru Asturianu d'Alicante, emponderó esti programa que tien que meyorar enforma, iguando un modelu afayaízu, una triba ente'l danés de les *højskole* y los *euskaltegis* vascos.

Conclusiones del Congresu.
Fai falta desendolcar relaciones más allá de la señardá, da-y valor añadíu a Asturies dende fuera. Nes conclusiones, los Centros pidieren más perres, meyor reconocimientu institucional como embaxaes d'Asturies que son y facilitar el relevu xeneracional y la dixitalización.
Lo peor del congresu: un oficialismo descomanáu y un tastu a campaña eleutoral. Tar contentos colo qu'hai, poca economía y una identidá esboroñada. L'idioma, arrequexáu, nun apareció no institucional nin tampoco nel protocolu.
Nel Congresu vióse cómo les polítiques pa «les Asturies d'Alló» nun pueden quedase no fácil y simple; enanchar el presupuestu nun quier dicir mayor procuru. Ye necesario dir más allá del clientelismu eleutoral y faer xorrecer una proyeición ambiciosa pal futuru. Tenemos qu'anovar el conceutu de Centru Asturianu nesti sieglu. Una identidá, caltriada y fonda, y la economía del sieglu XXI tienen munchu que dicir n'ello. ■

Un viaxe pel condáu de Kernow / Cornualles

Senén RIVERO CUETO

Cornualles —Cornwall n'inglés y Kernow, en córnico— ye un condáu asitiáu na llende sudoeste d'Inglaterra, con capital en Truro. Ye una península de 3.563 km² (la tercera parte d'Asturies) con una población de 570.000 habitantes y una densidá de 161 hab/km². Llinda al norte y al oeste col Mar Célticu, al este col condáu de Devon y al sur col canal de La Mancha. Les sos costes recortiaes rematen nel cabu oeste nel nomáu Land's End, el fin de la tierra, lo qu'equí conocemos como Finisterre. Ye una de les naciones celtes y la patria del pueblu córnicu.

Cornualles ye consideráu un «condáu ceremonial» n'Inglaterra, porque ye un área xeográfica que cuenta con un «Lord-Lieutenand», un representante personal del monarca pa fines de representación oficial, pero ensin tener agora funciones alministratives. El gobiernu llocal de Cornualles ye un área d'autoridá unitaria. Amás de la península, tamién les islles Sorlingas (Isles of Scilly) formen parte'l país. Na Antigüedá, fueren conocíes como *Casitérides* (pola so producción de casiterita) y xunto a Cornualles, como «el país del estañu». Foi la fonte principal pa furnir a les civilizaciones del Mediterráneu y a los córnicos consideráronlos los mayores mineros del mundiu. Cuando amenorgaren les reserves d'estañu y la so rentabilidá, na segunda metá del sieglu XIX, entamó una fuerte emigración nel país con destín a América, Australia, Nueva Zelanda y Sudáfrica.

El Conseyu de Cornualles, en córnico: Konsel Kernow, funciona dende 2009 como una autoridá unitaria, tres atropar les competencies de los distritos vieyos, que fueren suprimíos. La so sede allúgase en Lys Kernow (también conocíu como'l New County Hall), na ciudá de Truro. Les eleiciones cellébrense cada cuatro años. Dende que camudaren les llendes en 2021, el condáu dixebróse en 87 distritos eleutorales y caún d'ellos elixe un conceyal. A mandrecha, nel gráficu, amosamos la so composición actual.

Mapa de Cornualles, una península nel cabu SO del Reinu Xuníu.

COMPOSICIÓN DEL «KONSEL KERNOW» (Conseyu de Cornualles)	
Reform UK (Brexit Party)	28
Demócratas Lliberales	26
Independientes	16
Partíu Conservador	7
Partíu Llaborista	4
Partíu Verde	3
Mebyon Kernow (Nacionalistes Córnicos)	3

Cornualles ye tamién un ducáu de la corona británica, que tien asociáu'l títulu de Duque de Cornualles. Anguaño esti títulu ye del Príncipe de Gales, Guillermo d'Inglaterra, y de la so muyer, la duquesa Catalina de Gales.

N'ablayando la minería, l'agricultura y la pesca, la economía cornuallesa decatóse pol turismu, sobre manera poles sos prestoses costes y pol so clima, el más afayaízu del Reinu Xuníu. Pese a tou ello, la so economía ta gacha.

La cultura celta de Cornualles ye la más singular de tol suroeste de Gran Bretaña y caltién munchos vezos que nun s'atopen n'otres rexones d'Inglaterra. Ye una de les seis naciones que tienen llingües celtes, xunto con Gales, Escocia, Irlanda, Bretaña y la islla de Man, y la so llingua llariega, el córnicu,

SENÉN RIVERO

La estensa costa de Cornualles ye una enfilada de cantiles, playes y pueblinos de pixuetos.

pertenez al troncu británicu, xunto col galés y el bretón.

La bandera de Cornualles ye una cruz blanca sobre campu prietu y alcuéntrase irguía per munches cases del país. El patrón de Cornualles ye San Piran, un monxu irlandés del sieglu V que viviere munchos años en Cornualles. Hai una relación percuriosa con Villaviciosa: en Truro, la capital, hai una ilesia católica baxo l'advocación de «Nuestra Señora del Portal y San Piran». Foi edificada n'estilu brutalista, en 1973. Nel sieglu XV yera l'únicu llugar n'Inglaterra que tenía una ilesia dedicada a «Nuestra Señora del Portal». Esta ilesia nun tien que confundise cola catedral anglicana de Truro, muncho mayor, construyía n'acabando-'l sieglu XIX.

SENÉN RIVERO

Ruines d'antigües istalaciones mineres d'estañu.

Cornualles, Somerset y Devon son los tres condaos qu'igüen la península del sur d'Inglaterra, conocía por West County. D'ente ellos, Cornualles caltién un daqué de la so vieya insularidá pese a la invasión de milenta turistes atrayíos pola belleza del so paisax, los sos pueblos y playes. El clima ye sonce, y la so mar dicen que tien l'agua más caliente de toa Gran Bretaña, pero pa los estándares mediterráneos ta perfría y el bañu nun ye dalgo que pueda disfrutase curioso, dexándote munches veces tiritando y ensin aliendu. Nesti condáu nunca tas a más de 32 km de la mar.

El país ye la patria del rei Arturo y de tola la lleenda artúrica. Según la tradición, Arturo nació nel castiellu de Tintagel, en Cornualles, y vivió en Camelot, Cadbury Castle en Somerset.

Bude. Ye una población victoriana na llende con Devon, con llargues playes d'areña. Pel branu ta apinada de turistes.

Boscastle. Ye un puertu piquiñín con guapos edificios de piedra, dalgunos del añu 1300. Tien un cai

SENÉN RIVERO

The Minack Theatre, construyíu nel cantil, diseñáu pola arquiteuta Rowena Cade.

tapecíu al fondu d'unos cantiles que formen una S. Nesti abellugu natural ya s'escondía la flota de la reina Isabel I. En Halloween los vecinos disfrácense de bruxes. Tienen un muséu de la Bruxería.

Tintagel. Caltién los moruecanos d'un castiellu na costa. Ye probable que l'Arturo históricu fuere un xefe celta cristianu que lluchare escontra los paganos saxones pel sieglu VI. El llugar ta atarraquináu d'alcordances romanes, celtes y medievales, asina como sitios turísticos, como la «cueva de Merlín», la «Excaliburger» o les muries añegrataes del castiellu. La Old Post office, l'antigua oficina correos, ye una casa solariega de piedra del sieglu XIV aperiada na dómina victoriana.

Padstow. Esti pueblín pesqueru asítiase na desembocadura del ríu Camel, de bones sableres, mui queríes polos surfistas, y onde s'atopa'l famosu restaurante de mariscu de Rick Stein, enfrente onde amarren los barcos de llagostes.

Newquay. Ye'l principal centru turísticu de la costa norte. Foi la mapa del comerciu sardines y entovía caltién una cabaña blanca, onde un vixía conocíu como *huer*, acolumbraba los báramos de sardines y empobinaba los barcos. Güei, pel branu, ye la capital del surf y les sos playes tan enllenes de xente.

SENÉN RIVERO

Señal nel *finisterre* del Land's End.

Saint Ives. Guapa localidá a la vera la mar, onde se xunten decenes de pintores y artistes, enquillotraos peles estrenches caleyines, los sableos y les sos prestoses casines. Virginia Woolf pasaba equí'l branu y munchos escritores y artistes de los años 30. Tien dellos museos y galeríes d'arte, asina como bonos restaurantes y milenta resclavos de les mines d'estañu, como la Geevor Tin Mine que puede visitase.

Sennen Beach y Land´s End. Esta ayalga ye una playa perguapa y descomanada, a media hora de camín de Finisterre. Ellí, los surferos garren foles tol añu y pueden vese tolines. El camín costeru hasta Lands End ta salpicáu de chimeneaes y ruines d'antigües esplotaciones d'estañu. Al cabu apórtase a la punta más occidental de Gran Bretaña (el final de la tierra) mui esplotáu turísticamente, enllenu de *hedges* —muries de granitu—. Ellí puede visitase un parque temáticu nomáu «Land's End Experience».

Porthcurno y el Minack Theatre. Tien una playa de sable mariello y agües verdes. Un de los llugares más guapos de tola costa. No alto alcuéntrase'l Minack Theatre, un anfiteatru al aire llibre onde representen obres clásiques. Terminánu en 1931, foi construyíu pola arquiteuta Rowena Cade. L'escenariu recórtase escontra la mar y los sos

SENÉN RIVERO

Saint Ives, un de los centros turísticos de la mariña cornuallesa.

SENÉN RIVERO

La islla del Monte San Michael, onde se llevantó un monesteriu nel sieglu XIII.

asientos tán llabraos nel granitu del propiu cantil.

Penzance. Ye un popular centru turísticu costeru con muncha historia. Pente'l sieglu XVI los españoles bastieron munchos edificios. Nel caseríu destaca la Egyptian House, cola so fachada apitiguñada de requilorios exipciacos. Pertenez al National Trust y foi construyía en 1830 como muséu xeolóxicu. Na Market Jew Street pueden vese munches cases xeorxanes.

Saint Michael Mount. Abllucante islla de granitu y pizarra, ye una de les atracciones de Cornualles. Llégase cola marea baxa per una carreterina llevantada, o en lancha cola marea alta. Tres la conquista normanda del sieglu XIII, los benedictinos del Monte Sant Michel francés llevantaren equí un monesteriu y una ilesia. Cuando estos marcharon nel sieglu XVI, convirtióse en cuartel militar; llueu vendióse a unos particulares. Lo qu'aguaño vemos amuesa abonda mezcolancia d'estilos y un espolletáu xardín.

Falmouth. Ye un llugar turísticu de población pixueta, centru de navegación y puertu comercial na desembocadura del ríu Fal. Tien 21.000 habitantes. A la otra oriella la ría ta Flushing, enllenu cases techaes de pizarra. Hai un tresbordador pa cruciar. Tien bones playes y ye sede del Muséu Marítimu Nacional de Cornualles. Nel cabu la península allúgase'l castiellu de Pennedis, llevantáu por Enrique VIII en 1540.

Charlestown. Puertu construyíu por un mercader en 1791 pa esportar la porcelana de St. Austell, a dos km al norte. Foi ún de los puertos dende los que s'emigraba p'América nel sieglu XIX. Pol so encantu, el puertu úsase d'escenariu pa películes d'época.

Eden Projet. Asitiáu onde sacaben el barru pa la porcelana, ye un estrompéticu «xardín del edén». Son cuatro xigantes pómpares d'aceru y plástico, de 45 metros d'altor y 1.000 d'ancho, con un invernaderu dientro y más de 120.000 plantes de tol mundiu. Una xungla metanes la landa británica.

Heligan. Famosu pol so parque «Los xardines perdíos d'Heligan», ún de los más rescamplaos d'Inglaterra. Emprencipióse nel sieglu XII. Tres años d'abandonu, la so forma final igüóse nel sieglu XVIII. El parque tien xardines de recréu, güertos, un valle enllenu pontes y estanques y una xungla onde espolleten plantes tropicales. Tamién tien túneles de bambús, palmeres y felenchos arborescentes.

Fowey. Guapu puertu dende'l sieglu XII y unes vistes de postal. Equí naciere la escritora Daphne du Maurier, autora d'obres famoses como *Rebecca*, *La posada de Jamaica* y *Los páxaros*, qu'Alfred Hitchcock llevara al cine

Looe. Ye otru guapu puertu de pixuetos asitiáu nun estuariu, estremáu ente West Looe y East Looe. Averao a la «Corriente del Golfo», fízose un llugar famosu pa pescar marraxos, cuando más pel mes de xunu. La folixa ta en Forest, onde hai que probar el *cornish fudge*, el duce de zucre de Cornualles.

Dende equí averámonos en pocos kilómetros a la ciudá de Plymouth, que yá ta nel condáu de Devon, dando acabu al nuesu percorríu pel guapu país de Kernow. ■

SENÉN RIVERO

Aspeutu esterior del *Eden Project*, una xungla metanes la landa británica.

Pallabres Nueses

Enfotu

Xuan MIYAR

Cualquier entamu precisa algamar unes idees y tener *l'enfotu* que se precisa pa desendoncales. ¡Ai l'*enfotu*!, esi preséu del rular pel mundiu los deseos, onde espresamos l'interés y l'esfuerciu pa dalgo específicu, núnproyeutu como dalgo seguru. *Enfotu*, el so orixen etimoloxícu ta nel llatín: «*favere, faitum*», que significa ser favoratible o tar favorecíu. N'asturianu, úsase como idea de confianza, seguridá y respaldu pa dalgo o dalguién, tamién empeñu y determín nun proyeutu que podría considerase seguru o fiatible, pallabra que reflexa una actitú d'esfuerciu pa conseguir dalgo núnsentíu positivu. Un términu cargáu de creyencia, de propósitu.

Hai dellos temes que m'esmuelen, que necesitaríen d'esi *enfotu* coleutivu pa ver la so igua y sedría bueno analizar: la despoblación. La despoblación ye a día de güei una torga importante pa les aldees, los pueblos rurales. Dende los años 60 del sieglu pasáu, y enantes, na población de los pueblos, los más mozos, queríen algamar una salida, sobre manera por causes económiques. Nos pueblos, cola dependencia total del seutor agrícola y ganaderu, que llimitaba les oportunidaes económiques, y cola llegada de medios, principalmente la TV, naguaben por ver esi mundiu qu'ehí taba y podíen ver, onde calculaben había salíes.

Llega la modernización a l'agricultura y había que facer inversiones importantes. La mocedá, n'otru sen, *enfotada*, idealizó y quería meyores condiciones de vida que veía nes ciudaes, cola búsqueda d'empléu na industrialización o los servicios, y na búsqueda de meyores condiciones de vida y social, dalgo que nes aldees, coles sos espectatives d'un mundiu qu'imaxinaben, nun se podía dar.

Y foi asina, hebo situaciones en cases, bien estremaes, ilusiones y fracasos de la mocedá, la que dio orixen al tópicu... desertores del aráu. Pero nun yera tan cenciello. Mozos y moces que fueren buscando'l so sitiu, anque dalgunos yá diben llegando a les ciudaes con trabayu que-yos algamaren otros que marcharon primero. Esto diere llugar a los negocios de pensiones en pisos corrientes, onde los que llegaben compartíen los cuartos.

Xente comprometía coles llabores de la casería, tornaben cuando podíen p'ayudar en casa. Tamién olvidos, cartes tardíes, llargos silencios y tantos que nun vieren más a los sos güelos. Otros que volvíen de tardi en tardi, pero siempres había pa llevar a la vuelta una saquina fabes. Mentantu, los mayores que yá nun teníen salida, teníen trabayu, tristura nel *enfotu* y dura espera, demientres-yos llegaba la vieyera.

Les consecuencies. Esi ésodu de la xente mozo a les ciudaes dexó un declive demográficu cásique irreversible nes décades siguientes, ensin relevu xeneracional. Los pueblos más apartaos pasaron a tar práuticamente ermos, y en toos, zarraron les escueles y los chigres-tienda. Esta realidá podemos sumala a otres importantes, comu ye la perda d'identidá n'aldea y de la tresmisión oral.

A midida que se diba perdiendo población, con cada falta piérdese una vida que lleva la so hestoria, un dichu, un casu na so memoria, y nun queda quién la cuente, quién la remembre. La identidá del pueblu piérdese coles sos hestories. A la fin, al pueblu nun-y va quedar más que'l nome. Tou esto ¿cómo puede tener igua? La tresmisón oral hai de compartila colos más mozos y con iniciatives nes actividaes sociales

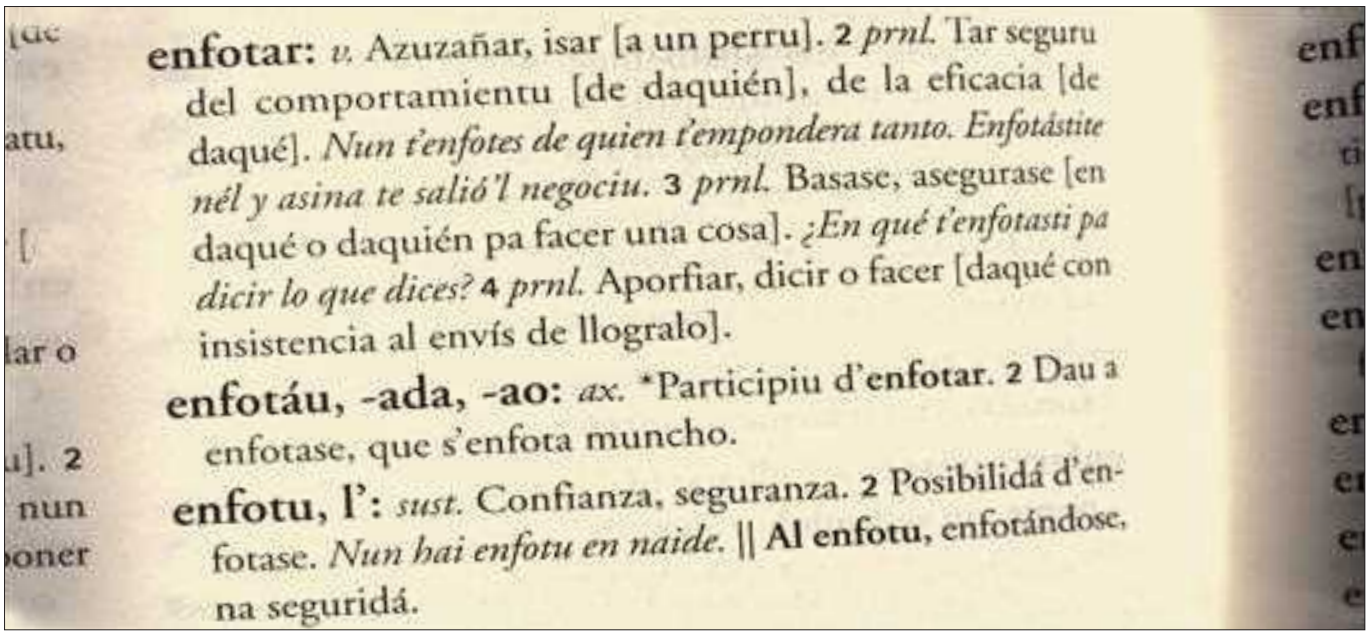

enfotar: *v.* Azuzañar, isar [a un perru]. 2 *prnl.* Tar seguru del comportamientu [de daquién], de la eficacia [de daqué]. *Nun t'enfotes de quien t'empondera tanto. Enfotástite nél y asina te salió'l negociu.* 3 *prnl.* Basase, asegurase [en daqué o daquién pa facer una cosa]. *¿En qué t'enfotasti pa dicir lo que dices?* 4 *prnl.* Aporfiar, dicir o facer [daqué con insistencia al envís de llogralo].

enfotáu, -ada, -ao: *ax.* *Participiu d'**enfotar**. 2 Dau a enfotase, que s'enfota muncho.

enfotu, l': *sust.* Confianza, seguranza. 2 Posibilidá d'enfotase. *Nun hai enfotu en naide.* || **Al enfotu,** enfotándose, na seguridá.

nes asociaciones vecinales, cada vecín qu'aporte la so hestoria, el so casu, o'l so cuentu que-y cuntaren de neñu, llevando a los más mozos, convidando a los foriatos de segundes residencies y dexándolo escrito. Hai de creyer nello y sobre too, hai que poner esi *enfotu*. Esta pallabra, *enfotu*, tan asturiana que mos define y que mos da actitú positiva, creyencia y fuercia mui consciente y voluntá, esperanza, si queremos caltener la memoria de la nuesa identidá comu pueblu.

ÁSTUR PAREDES

Cada regatu, cada prau, cada faza de tierra arrecostina la hestoria d'un nome... La toponimia «menor»: un bayurosu patrimoniu qu'anguaño cuerre aína hacia'l desaniciu.

TOPONIMIA

Otra consecuencia bien importante ye la toponimia. Cada aldea tien la so toponimia particular. L'abandonu de l'actividá agrícola y ganadera y la despoblación, dexa escaecíos los nomes de les finques, los montes y les tierres d'esa toponimia menor. Nes escrituras de les propiedades ta detalláu'l nome, peru non en toes de la forma coloquial y conocía en cada casa. Ye la espresión viva de la cultura, costumes, de fechos históricos d'un llugar y ye un patrimoniu cultural que mos venceya a la hestoria del entornu, amás, son la ferramienta pa identificar llugares aportando riqueza llingüística y valor patrimonial.

La toponimia mayor tien menor peligru de desaniciu, anque hai caminos, caleyes, fontes, bebederos, regatos y camperes, que tienen nome, pero yá nun s'usen. Naide anda per élles y también tán en peligru pola mesma causa. Hai de poner *enfotu* pa que tenga igua. La toponimia ye testimoniu ancestral de les esmoliciones y creyencies de los moradores d'un llugar y hai de caltenela. Nel nuesu conceyu hai delles parroquies que tienen un estudiu detalláu de la toponimia mayor y menor, bonos trabayos que sedría conviniente completar notres parroquies.

Un trabayu bien guapu sedría que cada familia ficiera un resume de los nomes de les sos propiedaes, colos detalles, dientro d'elles, si los hubiere. En qué casa nun hai un güertu d'atrás o d'alantre, una llosa o llosiquina, un regatu o una riegona. Ye perimportante normalizar, caltener y promocionar los nomes tradicionales, un patrimoniu esencial. La toponimia tresmite información xeográfica y cultural única qu'ayuda a comprender la historia d'un territoriu. Perder la toponimia llévamos a perder vínculos afectivos col llugar que vivimos y amenorga los venceyos col territoriu.

Les estratexes comunitaries pa recuperar y conservar los topónimos tradicionales, fundaméntense na implicación activa de la población, en collaboración coles instituciones y nel usu de ferramientes teunolóxiques disponibles, que pueden ser eficaces pa caltener el llegáu topónimu tradicional local, onde la collaboración de los vecinos del pueblu y gracies a les persones mayores, que son la clave pa rescatar los nomes que cayeren nel olvidu.

La toponimia, la hestoria les aldees coles sos particularidaes tán en desaniciu pola despoblación, ye una herencia qu'hai que curiar y defender. Talleres y seminarios pueden ser ferramientes didáutiques p'afalar l'interés. Un rexistru los topónimos ye fundamental pa siguir el procesu coordináu coles autoridaes, nos sos muérganos competentes nesta materia.

Enllenase d'enerxía pal esfuerciu necesariu: ye'l reflexu d'un empeñu.

Pongamos tol *enfotu*. ■

ÁSTUR PAREDES

L'abandonu de les actividaes tradicionales y la despoblación son la causa l'escaezu.

Impuestos, turismu y territoriu

Xuan PEDRAYES OBAYA

Ensin que malapenes nos dé tiempu a decatanos, inmigrantes y turistes tán camudando Asturies de sópitu. De cómo seyamos quien a manexar esta realidá, depende anguaño muncho del nuesu futuru.

ARCHIVU FRIÚZ

El turismu consume abondos recursos públicos y, dende hai tiempu n'Europa, les tases turístiques son parte de les compensaciones pa los conceyos.

Los sociólogos dicen que'l Turismu ye una consecuencia d'un ociu enancháu y vacíu, y de la movilidá sobremoderna (barata y encadarmada nuna sociedá que torna al nomadismu).

Dende hai pocu, n'Asturies tenemos delles males consecuencies col turismu y el calorizu cismontanos: xubida precios, pérdida de calidá de vida, milenta problemes… Vamos camín de ser la Mallorca los RCS —los Refuxaos Climáticos Seniles— que vienen a morrer equí, camudaos, en xubilándose, en turistes crónicos. Y en Mallorca vívese mal.

La intensidá d'usu del territoriu ye un parámetru que nun s'emplega y resulta perimportante; cuasi tantu como'l de la población empadronada. El Turismu escosa munchos recursos públicos. Dende hai tiempu, na Europa civilizada, les tases turístiques son parte los ingresos de los Conceyos. El so fin ye atropar dalgo del dineru que necesiten por cuenta'l Turismu: pa llimpiar el morgazu, la seguridá, pagar los socorristes de les playes, pastoriar el boréu, caltener los caminos, la sanidá… El tou gratis ye un mal qu'esporpolló enforma. Lo mesmo que pelos años noventa guañó aquello de que «el qu'entafarra paga», agora debemos saber que «el qu'usa'l territoriu apoquina».

N'Italia y la Francia, la tasa ye municipal y cóbrenla los hoteles. Baleares y Cataluña yá la tienen, y atrópala'l gobiernu autónomu. N'Euskadi va emprencipiar en xineru: sedrá un impuestu municipal, y cada conceyu puede, dende non aplicalu de manera esceicional, a axustar la tasa elli mesmu. En Bizkaia va algamar ente los 0,5 y 7,5 euros por persona y día, y va aplicase a aloxamientos de toa triba: campings, albergues, cases, habitaciones turístiques, hoteles y cruceros.

ARCHIVU FRIÚZ

Carreteres torgaes en Cabrales.

En Venezia esti añu, dende'l 3 d'abril, dellos díes págase por entrar nel so cascu históricu (non en tolos barrios). Lo que se busca ye amenorgar les visites d'un día solu. Si se paga primero, el preciu baxa a la mitada, de 10 a 5 euros. La muruxa va dedicase a la conservación del padremuñu y a los gastos del *comune*.

Más. Como respuesta a la crisis de vivienda n'España, el gobiernu central plantegó, n'emprencipiando l'añu, un impuestu del 100% sobre'l valor de les propiedades mercaes polos non residentes de fuera la Xunión Europea, incluyíu'l Reinu Xuníu. Anque la cosa quedare, como tantes otres, nun brindis al sol, ésti, quiciabes, acabe siendo'l camín que caleyar.

Si queremos ser un país que preste, nun podemos convertinos nel asilu d'España: alláncanos y nun mos fai competitivos. Nin ser una Mallorca atlántica colos madrilanos faciendo como si fueren alemanes: ¡Tembla la exa!

El Turismu tien que ser bayura y non torga. Catémoslo curioso.

¡Tases turístiques yá! ■

«Tardes de soledá». La verdá ensin trampes

Dos alvertencies primero: *Tardes de Soledá* nun ye una película convencional, sinón cine esperimental. El nome de la so productora, «A contracorriente films», danos una pista d'ello.

Tardes de Soledá nun ye una película de tesis a favor o escontra la tauromaquia. Ye una obra d'arte autónoma, que bástase por sigo mesma, nun ye una ferramienta al serviciu d'otra causa.

El so direutor, Albert Serra, encuádrase nel cine d'autor. Pese al discutiniu del tema tratáu, el film tuviere en 2024 la concha d'Oru del festival de San Sebastián por unanimidá, y en 2026 el Goya al meyor documental.

El plantegamientu de *Tardes de Soledá* ye abegosu. Ensin diálogos de guión, el so direutor llimítase a poner cámares y micrófonos d'última xeneración pa grabar tolo que pasa al rodiu'l matador peruanu Roca Rey y la so cuadrilla. Síguilos con procuru y ensin estorbises nel hotel, na furgoneta y, sobremanera, peles places de toros. El material grabóse nes de Madrid, Bilbao, Santander y Sevilla, toes elles reconocíes pol color de la so areña.

La película emprincipia con un toru na devesa a la lluz de la lluna. Poderosu, vemos clisaos la so estampa demientres oyimos el so fuelgu. La cinta salta a la furgoneta la cuadrilla d'esta figura'l toréu. Onde nel reposacabeces del so asientu, una R máyúscula coronada: el logo de Roca Rey. Queden, asina presentaos, los dos antagonistes.

Dende ehí, una ringlera siguía de primerísimos planos y vistes dixebraes de los protagonistes, toros y toreros. Ígüense asina imáxenes esclariaes, hiperrealistes, que dacuando tienden a l'abstracción pol puxu les manches de color qu'enllenen la pantalla. Esta orixinal téunica de rodaxe esplora la realidá en detalle. Vemos el chaplotiar de la pezuña l'animal n'areña enllamuergada pola sangre que-y brota, l'aldéu concentráu del toreru, la so esmolición, el so determín. Nun s'escuende un res. El toru que se cañica, aboquiando; la so muerte rodada con precisión científica. Roca Rey llevantáu pol toru y acunáu ente los sos pitones, ún a cada llau del so pechu, escontra la barrera, llívidu. Nun ye una película pa tolos públicos.

El protagonismu del soníu ye indiscutible. Micros d'alta teunoloxía avérennos a l'aliendu aforfogáu del toru y el toreru, encadarmando escenes intenses y estremaes. Fáennos oyir tamién a los subalternos sofitando a esi semidios que ye'l so matador. Comunicaciones internes, dalgunes de calter práuticu (Ábrelu; Un pasu llargu; Tiempu, tiempu), les más d'ánimu (Ole los tos güevos; Númberu un; Vienen a vete por eso; A tomar pol culo Madrid). N'algún momentu la inspiración de los toreros fáese poesía pura (Verdá plena; La vida nun val res; Ehí, los frentes de l'alma).

En resume; un proyeutu artísticu con cuayu, contracultural como ye anguaño la tauromaquia. Un averamientu direutu a la vida y la muerte. Nestes dómines d'impostura, frivolidá y exhibicionismu, una apueste pola verdá d'un ritu sacrificial. La verdá ensin trampes. Casi nada.

¿Dalgún pero a la cinta? El so metraxe de 125 minutos, descomanáu.

J. C. N.

El corazón de les tiniebles

Joseph Conrad, escritor polacu (1857-1924), de mozu, dedicóse un tiempu al contrabandu d'armes pa los carlistes y, quiciabes, con estes llabores anduviere peles nueses costes: *La posada les dos bruxes* (1915) ta ambientada n'Asturies. En 1899 escribió *El corazón de les tiniebles*, la so obra más conocía anguaño. Francis Ford Coppola adaptó esta novela curtia na so nomada película *Apocalypse Now.* Equí presentamos delles páxines tornaes d'esi «viaxe a les solombres».

Cada ciertu tiempu allegábamos a dalguna delegación asitiada a la vera la ribera, escolingada nes fasteres de lo desconocío, y los homes blancos que salíen d'una casuca mediu esbarrumbada y corríen p'hacia nós, pa danos la bienvenía con munchos asparabanes d'allegría y sorpresa, causaben una impresión rara: con un aldéu de tar prindaos naquel llugar, presos d'algún encantu. Per dalgún tiempu la pallabra «marfil» nalaba nel aire, y tornábemos otra vegada al silenciu. Cruciando les goles rectes d'aquel ríu valeru, xirando nos riaños, al traviés los altos careles del nuesu revesosu trayeutu, que repetíen con un soníu güecu los pesaos cutíos del aspa. Arbolíu, arbolíu... millones d'árboles, trupos, descomanaos, llevantándose peralto; y a los sos pies, apertándose a les sos orielles pa ganar la corriente, culibriaba'l nuesu pequeñu vapor, enllenu sarriu, como un escarabayu galbanosu que s'arrastrare pel suelu d'un enorme pórticu. Sentíame mui pequeñu, mui perdíu, y a pesar d'ello, nun taba ablayáu. Al fin y al cabu, anque me sintiera mui pequeñu, el pequeñu y escuru escarabayu siguía, retorcigañáu, que yera lo que yo quería que ficiese. P'hacia ónde queríen los pelegrinos que lo ficiera nun lo sé, anque atreveríame a apostar que p'hacia dalgún llugar onde esperaben conseguir porgüeyu. En cuantu a mín, el nuesu barcu esguilaba únicamente p'hacia Kurtz, anque, cuando los tubos de les máquines emprencipiaron a perder vapor, esguilaba seliquino.

El calce abríase delantre nueso y presllábase en pasando, como si la selva, adulces, s'apoderare del ríu pa cortanos la retirada. Enfilábemos pasu ente pasu p'hacia'l corazón de les tiniebles. Tou taba sele. Delles veces, poles nueches oyíamos l'atronar de los tambores, que trespasaba la cortina d'árboles, subía pel ríu y quedaba escolingáu nel aire, perriba les nueses cabeces, hasta la primera alborada del día. Nun sabíemos si significaba la guerra, la paz o una lletanía. Más tardi, el descensu d'una fría calma yera anuncia de la llegada l'atapecer; los lleñadores dormíen, magar que les sos fogueres siguíen allumado, anque col fueu yá baxu; el restallu la lleñe al frañar valía pa espantanos. Yéremos vagamundios nuna tierra prehistórica que tenía l'aldéu d'un planeta desconocíu. Podríemos habenos engañao camentando que yéremos los primeros en tomar posesión d'una manda maldita, que sólo diba senos entregada al preciu d'una angustia fonda y un esfuerciu descomanáu. Pero, de sópitu, demientres surcábemos una revuelta, acolumbramos una sardera de xunglos, los teitos afilaos d'unes choces, l'españíu d'unos apellidíos, un torbolín de cuerpos de pelleya prieta, un báramu de manes dando palmes, de pies reblincando, de cadriles ximielgándose, de güeyos que mos acusbiaben al traviés de la xamasca, apitiguñada y quieta. El vapor esbariaba sele arrodiando nun ñegru y alloriáu frenesí. L'home primordial maldecíanos, adorábanos, dábanos la bienvenía —quién podría sabelo—. Nun caltríabamos lo que mos arrodiaba, esbariábamos como fantasmes, ensin dexar d'entruganos y ablayaos en secretu, como homes cuerdos énte un españíu d'entusiasmu nun manicomiu. Nun pescanciábemos porque tábemos lloñe abondo y nun podíemos alcordanos, porque'l nuesu viaxe trespasaba la nueche los tiempos, d'aquellos tiempos que yá pasaren, que malpenes dexaren señes y denguna alcordanza. ■